De literaire canon in de klas

Het leven en de dood in de ast

Stijn Streuvels

KANTL

Voorleestekst met enkel tekstfragmenten

© 2025 – Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren
Dit leermiddel werd gecreëerd door Wendy Meulemans.

Dit materiaal kwam tot stand met steun van Literatuur Vlaanderen in het kader van het Leesoffensief.

De tekstfragmenten zijn overgenomen uit Stijn Streuvels, *Het leven en de dood in de ast* (Tielt: Uitgeverij Lannoo, 2021), een herspelde uitgave met een inleiding van David Van Reybrouck. Overgenomen met toestemming van de erven van Stijn Streuvels.

Niets uit deze tekst mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur overgenomen of aangepast worden. Dit materiaal is enkel bedoeld voor educatieve doeleinden en mag niet verkocht worden.

De literaire canon in de klas is de educatieve tegenhanger van **de literaire canon** van de Nederlandstalige literatuur van de KANTL. Ontdek de meest recente lijst van 50 essentiële werken uit de Nederlandstalige literatuur op www.literairecanon.be – bestel ook onze gratis poster voor in de klas!

www.kantl.be
www.literairecanon.be
www.literairecanonindeklas.be

KANTL
LITERATUUR VLAANDEREN
VRIENDEN VOOR HET LEZEN
Samen voor een Leesoffensief
Vlaanderen
is onderwijs & vorming

De leven en de dood in de ast

Fragment 1

De schuur met de dubbele poortluiken breed open, gelijkt een toneel waar, in de gapende diepte, door haveloze mannen, in haastig tempo, een spel wordt opgevoerd. Het gebouw staat er eenzaam op de verlaten vlakte; het toneel zonder toeschouwers, en de spelers doende achter een sluier van watermist, die 'tal omdoezeld houdt. De mannen vervullen elk zijn aangewezen rol — handeling welke ineensluit als een geordend werktuig dat in 't ijle draait — een schouwspel dat in 't tijd- en ruimteloze afspint.

Van de torenhoge stapel, **bezijds** schept de man met de **ruifel**, altijd maar wortelen in de draagbak, die **effen aan** door twee anderen opgenomen, weggedragen, in de open trechter van het **snijpeerd** omgekanteld en ledig teruggebracht, bij de hoop neervalt om weer gevuld te worden. De vierde man draait de zwengel waar het messenwiel de wortelen opvangt, die knarzelend dooreen wentelen en in stukken gesneden, langs de geul uitstromen.

Een forsige kerel schept de gemalen bonen met grote ruifelgrepen op, en gooit ze met machtige zwaai in de diepte tegen de donkere achterwand der schuur waar de hoop gestadig aangroeit.

Zonder toeven of verpozen, ononderbroken, gehaast, vordert het werk in **eenbaarlijk** herhalen derzelfde beweging, het een door 't ander in gang gehouden, voortgestuwd, zonder zichtbaar doel of uitkomst, oneindig, streng en onmeedogend gelijk de wanhopig **gispende** regen, **'t lijfelijk** blazen van de wind, de onafzienbare grauwheid der wolkenvracht die loodzwaar over de wereld weegt. Aan **'t derve** gelaat van de dag is de gang der uren niet te onderscheiden, — alle dagen der week zijn eender van uitzicht, vervuld met 't zelfde weerkerend werk.

In hun hoofd hebben de mannen geen flauw besef meer van de naam der dagen, — van 't leven en **de doening** der mensen op 't dorp weten ze minder dan niets, onverschillig zijn ze geworden aan alles wat ginder gebeurt. Zij leven hier met hun vijven, afgezonderd, buiten alle gemeenschap met de wereld — als op een schip in volle zee, dag en nacht aan **'t porren** en wroeten om de torenhoge stapel wortelen — die van ver aangebracht, altijd maar hoger wordt — af te voeren, door de snijmolen te draaien, **op de ast** te laden, waar de **bonen** gekeerd en gewend, boven de vuren gedroogd, in zakken gevuld, weer de wereld ingaan. Hetgeen zij hier uitrichten is het voortdurend herhalen en herdoen, het wentelen in zotte kring, het vullen van een vat zonder bodem, het trappelen ter plaats, arbeiden **ten ondomme**, waar niemand het eind of 't begin, het doel of het nut van bespeuren kan …

Op een stom teken van de **opperdroger** vallen de schoppen neer, het knarsen van het snijpeerd houdt stil — een bedrijf is afgespeeld, en zonder tussenpoos begint het volgend: de mannen trekken hun natte bovenkleren uit, klimmen de **steger** op, duwen de **zoldervalle** naar omhoog, gooien de luiken der dakvensters open en, onzichtbaar in de dikke damp, **doorroefelen** zij de droge bonen. Twee die scheppen, twee die de zakken openhouden, en een die ze langs de andere steger naar beneden draagt en daar opstapelt. Hier weer past de handeling werktuiglijk ineen, met eigen ritme, vlug en gehaast, zonder nutteloze gebaren. Vier keer scheppen — juist

geteld — is de zak vol; met een handige draai de **krop** toegewrongen; op het gepaste moment verschijnt de man boven aan de trap — met hun tweeën tillen ze de zak op en zwaaien hem over de rug van de drager, die zo gauw in 't donker gat verdwijnt, en wanneer hij opduikt, staat opnieuw een zak gevuld, wordt met dezelfde zwaai opgeladen en weggedragen. Het gelijkt een aangeleerd spel, door danig herhalen, zonder inspanning van de hand gaand, — iets om voor toeschouwers vertoond te worden.

Hier op de droogzolder geschiedt de handeling echter op de tast en in 't blinde, — de mannen zijn van elkaar niet te onderscheiden, staan er omwonden door de sterkgeurende damp die heel de ruimte vervult en langs de open luiken der dakvensters uitwarrelend, het daglicht onderschept, — als vage schimmen van wie de geweldige gebaren in een droomnevel vergaan en onwerkelijk schijnen. Op het **grinzelen** der ijzeren schop over de stenen droogplaat moeten ze raden waar het werk vordert. In **gelijkig** herhalen van scheppen, opzwaaien en wegdragen van gevulde zakken, wordt de lading droge bonen over heel de oppervlakte van de ast **leeggeruifeld**, tot ook dit bedrijf is ten eind gespeeld.

Onverwijld nu zal het derde **vertoon** van het schouwspel aanvangen.

Druipend van het hete dampwater en bezweet, komen de mannen langs de steger in de schuur, waar ze haastig de bovenkleren aantrekken en weer in de werkelijkheid van de grijze dag, met de voeten op vaste bodem, elk in hun gedaante duidelijk te onderkennen zijn.

De Maf en Lot — twee jonge, stevig gebouwde kerels; — Blomme de bejaarde doch pezige vent met houterig wezen; Hutsebolle, de opperdroger — de norse zwijger, die 't bevel geeft; en Fliepo, het schamel stuk mens, met een zak van een broek om de **lutterbenen**, een wanstaltig gelaat met hazenlip en een paar **weiogen**.

bezijds	bezijden
ruifel	grote houten graanschop
effen aan	naargelang hij vol is, geleidelijk
snijpeerd	grote ijzeren bak waarin een messenwiel kan draaien voor het snijden van allerlei wortelgewassen. De wortels worden bovenaan in een brede trechtermond gegoten; de zwengel brengt de messen in werking en uit een geul opzij stroomt de gesneden materie.
eenbaarlijk	onophoudelijk
gispende	striemende, (als met een kwispel gegooide, gesprenkelde)
't lijfelijk	hard en aanhoudend, ongenadig
't derve	bleke, grijze, sombere
de doening	wijze van doen, leefwijze
't porren	zwoegen
op de ast	op de droogzolder van de eest
bonen	suikerij, stukjes cichorei die geroost zijn
ten ondomme	zonder zin
opperdroger	ploegbaas van de arbeiders in de eest
steger	ladder of trap
zoldervalle	zolderluik
doorroefelen	halen (zij) door elkaar
krop	hals, bovenste van de zak
grinzelen	luid schuren, krassen
gelijkig	steeds hetzelfde
leeggeruifeld	met de graanschop (ruifel) leeggehaald
vertoon	bedrijf
lutterbenen	magere benen met knikkende knieën
weiogen	altijd tranende ogen, leepogen

Fragment 2

Nooit aan een mens had hij het zijne durven mededelen, maar hij geloofde er aan dat het eens zou komen (vanwaar of van wie deed er niets toe: een brief uit de Oost, een erfdeel van een onbekende **kozen**, een naamloze gift van een rijke heer die 't in de kop krijgt iemand gelukkig te maken; het groot lot? ...) — enfin, iets dat hem in staat stellen zou ... een **koeiplekje** te **bespringen** en op zijn eigen te gaan boeren, — een schoon, net koeiplekje met alzo een **veertighonderd** akkerland ... (Met wat minder zou hij 't ook wel doen, maar ... een koppel koetjes aan de ploeg, dát ware de volledigheid van zijn wens en begeerte — 't opperste geluk!) Van in zijn **jongde** had Blomme met de overtuiging rondgelopen dat hij voor iets beters bestemd was, en geen dagloner zou blijven. Waarop die verwachting steunde, moest hij liefst onaangeroerd laten, want dát bracht zijn geloof aan 't wankelen — in heel zijn wereld had hij niets of van niemand **een roste doebel** te verwachten — maar **tegen sterren en wind** wilde hij zijn, 'doelwit' in 't oog houden (met wensen en begeren moest hij het verkrijgen). — Een paraplu, een zetel, dat zijn kinderachtigheden, dát moet op een **blaas** uitlopen ... Met een soort bijgelovige overtuiging meende hij zijn geluk te verbeuren als hij het aan iemand mededelen moest of er kennis van gaf voor het verwezenlijkt werd, — en daarom meende hij zijn droom als een geheim in 't diepst van zijn binnenkamer verborgen, (alhoewel hij er, in bedekte woorden, tegen god-en-alle-man voortdurend over bezig was.) — Ziet ge dat ze jaloers werden, dat ze mij benijden, en mij uitlachen! Blomme scheen dit ten ander zulk geen onwaarschijnlijk wonder, het gebeurde meer dat er iemand een geluk uit de hemel valt. En als het niet komt, behield hij toch de voldoening met er naar verlangd te hebben ... — Of ik toekomende winter hier nog in die **ponkel** zal zitten? vraagt hij zich af. Nu valt hem ineens de **spreuk** van Hutsebolle weer te binnen: of hij nooit naar een ander vrouwmens gekeken heeft? — Waar bemoeit die kerel zich mede? Waar wil hij komen? Voor een getrouwd mens moet het toch uit zijn met vrijers en lieven? En met zulk een **champetter** gelijk de mijne was er geen nood dat men uit de schreef zou lopen! (Blomme is zichzelf aan 't beliegen, maar onwillekeurig dringt de gedachte aan zijn **tegenkomsten** naar boven, — hij duwt het weg, doch 't behagen is hem te machtig, — gij oude gek! Gelukkig dat niemand het ooit te weten kreeg, en die meid heeft kunnen zwijgen — later is ze met Mezure getrouwd, en doet alsof ze 't vergeten heeft, wanneer ik haar zie.) Nu Blomme er aan terugdenkt, schaamt hij zich voor de open glimlach van Fideelken, zijn jongste zoon. Gelukkig is 't lang geleden, voorbij, het bestaat niet meer, het ligt onder een diep watertje verborgen, en hij zoekt zijn **verschoon** met de schuld van zich af te wenden: de gelegenheid ... en hoe een mens soms uitgedaagd wordt, door een **prije** van een vrouwmens, en zonder kwaad **inzicht** er toe gebracht weer aan de liefde te beginnen. Al de bijzonderheden komen hem voor de geest: het **konkelfoes in de duik**, de vrees in 't genot, en de bittere nasmaak; nu nog lijdt hij onder de schaamte, en heeft het nooit over zijn tong gekregen om het aan de pastoor voluit te biechten, maar zozeer **bewimpeld** en verdraaid dat het toch **een aangezicht kreeg**, en hij zich ontlast voelde als die steen hem van 't hart was. Alzo had hij zijn geweten in slaap gewiegd.

Hutsebolle en Fliepo zijn stilgevallen. De nacht weegt hen op 't gemoed. Blomme ook is beu van 't denken, — hij zou willen alles vergeten, en rusten. De algemene indruk van zijn huidig bestaan is: de verveling der altijd weerkerende bezigheid, zonder afwisseling of uitkomst, — niet dat hij 't werken ontziet, of de arbeid hem te lastig valt — hij **ondergeeft** zich nog niet, want daar is het koeiplekje, en dan zal hij zich nog ánders moeten inspannen. Het koeiplekje?!

twijfelen mag hij niet, maar nu en dan komt de **mismoed**, schijnt het hem onbereikbaar, heel ver af ... Het blijft te lang uit, — nu weer komt het hem voor alsof hij streeft naar een doel dat altijd achteruitschuift, een luchtspiegeling die weer verdwijnt naarmate hij ze grijpen wil, — dat hij veroordeeld is om schamel en haveloos van de wereld te gaan gelijk hij er opgekomen is ... Alhoewel hij tegen alle twijfel in, zich van de zekerheid tracht te overtuigen dat 't geluk voor hem is weggelegd, en hij 't eens te pakken krijgt, trekt zijn dubbelganger niettemin een bedenkelijk gezicht en staart zijn makker met een greintje medelijden aan. (Deze heeft een nuchtere kijk op de dingen, neemt de zaken gelijk ze zijn, en windt er geen doekjes om als hij aan 't redeneren gaat.) ... 's Mensen leven is een doortocht! waarom al dat wroeten en trachten naar iets wat men na korte tijd moet laten liggen? Blomme weet het: tegen die kerel kan hij het niet **bokken** — in 't praten is hij hem de sterkste en haalt immer gelijk, maar Blomme blijft toch van een andere mening: we moeten leven **één dag tenegade**r, alsof het voor eeuwig ware, er niet aan denken — 't einde is Gods beschik. Maar bij stonden dringt het zich op, men kan het niet wegcijferen. Blommes bestaan ontrolt als een landschap door 't raam van een trein gezien: zijn jeugd in 't groen en de zonneglinster (in één **zwong** voorbij) — het leven met zijn wijf, slameur met de kinderkweek, **in krot** en armoe ... tot een bende kleuters het hele huis vervullen, zodat het op een zoemende bijenkorf gelijkt, waaruit men soms wegvluchten moet ... tot ze, eindelijk groot gegroeid, beginnen mee te tellen in 't leven — zes **langpoters** van dochters en twee felle zonen, — jong goedje, vol lust en geweld. — De oudsten helpen al wat in 't werk, maar 't geen ze verdienen, gaat op in snuisterij en **fik-fak**, waarover vader geen inzicht heeft en buiten gelaten wordt. — **Van toen voort** heeft Blomme ondervonden dat zijn gezag aan 't inkrimpen was (bij zijn wijf heeft hij nooit veel te zeggen gehad, en bij de jongens is 't nu eerder, maar dat doet hem niets) en zonen en dochters hem allengs boven de kop groeien, alhoewel hij alleen de geldwinner blijft en heel de last van 't gezin te dragen heeft. Toch was het toen een plezierige tijd! ... Het huis geleek wel een bloeiende **appelaar**, fris en geurig, waar de vogels op afkwamen, met zang en klang, lachen en **gabberen**, — van 's morgens tot 's avonds, een zwerm vrijers rond de deur. Tot de ene voor, de andere na, de meiskes, door de **vogelaars** gelokt, mee- en **wegflodderen** en het nest eindelijk leeg en verlaten, de ouden alleen blijven zitten — geen mens meer naar de plek omziet waar al die leute en **jolijt** heeft plaats gehad: de appelaar was uitgebloeid, de appels geplukt! ... Nu nog doorvoelt Blomme somtijds de treurnis en weegt hem de verlatenheid, bijzonder die stille zondagen dat hij en zijn wijf alleen zitten, niets te doen vinden, en dat schone verleden bemijmeren. Nu hebben zonen en dochters ook al kinders, en komen de ouden nog enkel bezoeken om te **panderen** (ze zouden álles naar hun eigen nest medeslepen!) en telkens het in hun eigen huishouden berooid gaat en ze hulp nodig hebben ... Dát is de beurtgang van 't leven op de wereld: gelijk zij het nu doen, hebben wij het gedaan — eeuwig hetzelfde, dat voor een ieder uitloopt naar het einde. Alhoewel hij weet dat zijn beste jaren voorbij zijn, wil Blomme het zichzelf niet bekennen: — Ik ben nog kloek en sterk, zou mijn jongens nog **op hun gat** werken — we zullen het eens zien, als ik op een hoeveke zit, en mijn eigen baas ben ... Daar geraakt hij weer i**n zijn vaarwater**, — ziet zich bezig aan de **dricht**, de beestenkweek. Gelijk elke avond beleeft Blomme in de droom waarmede hij inslaapt, zijn geluk alsof het werkelijkheid geworden ware.

Ziet hij het in zijn droom? De ijzeren poort **grinzelt** op haar hengsels, door de spleet komt een zwarte **ongedaante** naar binnen, met **slodderige palullen** omhangen die leken van 't water; zijn aangezicht is gedoken in een wilde baard, onder een besmeurde hoed. — 't Is Knorre; hij komt schuilen. Daar trekt hij de poort weer toe, **zwemelt** naar de overkant en valt gelijk een

zak in de donkere hoek, tegen de muur. Afgelopen. Nu kan Blomme voortdromen: twee koeien en een veers, een zwijn, schaap, geit, hoenders en **dertienhonderd** lands akkervruchten. Hij ziet de ligging, herkent **harentare** de gebouwen te velde ... maar nu dooft het licht van de zon plotseling uit — de heldere glans met de zomerstemming van de Fiertel die heel de avond door zijn verbeelding geschitterd heeft, is als een lamp die uitgeblazen werd door de **trok** bij 't opengaan der poort, bij 't binnenkomen van Knorre, die **nachtlaveier**! Daar is niets meer tenzij de akelige werkelijkheid: de wanden van de ast staan overeind en vormen **'t beluik** der ovenkamer; dat brengt Blomme de spijtige treurnis die aandoet als een ontgoocheling. De regen trommelt op 't dak, de wind blaast ongenadig tegen de ijzeren poort ... de hele **boeie wakelt** als een oude schuite, midden een zwarte oneindigheid van water, ... — torenhoge baren wentelen er voortdurend tegen aan, om de wanden te doen splijten ... De schuite zwalpt voort, zonder stuur, de bemanning slaapt. — De Maf en Lot zijn gevlucht en hebben hun maats in de nood achtergelaten. Nu Knorre, die ongeluksmens, als drenkeling werd opgenomen, blijkt dit een te zware ballast, en de oorzaak dat de schamele boot zal vergaan. Blomme voorziet de ramp — het koeiplekje geraakt in de watersnood verzwolgen, en is alleen nog dat wrak op de woelige, inktzwarte zee ...

kozen	(kozijn), neef (zoon van oom of tante, ook wel gebruikt voor:) verre verwante
koeiplekje	boerderijtje (zonder paarden, maar waar wel koeien gehouden worden.)
bespringen	over te nemen
veertighonderd	(ongeveer 3,5 ha), (honderd lands: 888 m²)
jongde	jeugd
een roste doebel	een rode tuit
tegen sterren en wind	tegen alle onwaarschijnlijkheid in
blaas	op een lachwekkende mislukking
ponkel	kuil
spreuk	gezegde, uitspraak
champetter	(veldwachter), bazige vrouw
tegenkomsten	belevenissen
verschoon	verontschuldiging, excuus
prije	feeks
inzicht	bedoeling
konkelfoes	gekonkel
in de duik	in ‘t geheim
bewimpeld	verhuld, verbloemd
een aangezicht kreeg	ietwat presentabel was
ondergeeft	geeft zich nog niet gewonnen
mismoed	ontmoediging
bokken	het niet halen, niet optornen
één dag tenegader	van de ene dag in de andere, enkel aan vandaag denkend
zwong	(in één zwaai), in een oogwenk
in krot en armoe	in grote ellende
langpoters	opgeschoten meiden
fik-fak	nutteloze en waardeloze sieraden, prullen
van toen voort	van die tijd af
appelaar	appelboom
gabberen	grappen vertellen, giechelen, proesten
vogelaars	vogelvangers
wegflodderen	wegfladderen
jolijt	pret en uitgelatenheid
panderen	zaken mee te dragen (in een ‘pander’: korf)

in krot	in grote ellende
op hun gat	overtreffen in het hard werken (zodat zij er het eerst moeten bij gaan zitten)
in zijn vaarwater	op dreef
dricht	bebouwing van het land (ploegen en zaaien enz.)
grinzelt	maakt een knarsend en schurend geluid
ongedaante	vage gestalte, wangedrocht
slodderige	al te wijde, loshangende slodderende
palullen	lompen
zwemelt	wankelt
dertienhonderd	(honderd lands: 888 m²), (ongeveer 1,20 ha)
harentare	hier en daar in het rond
trok	trek, tocht
nachtlaveier	die ‘s nachts rond doolt (vooral om te stropen)
‘t beluik	besloten ruimte
boeie	keet, loods, wankel gebouwtje
wakelt	wankelt, waggelt

Fragment 3

... De leegte hangt in het **beluik** der ovenkamer, gelijkt op een toneel met open gordijn, waar het 'exit' uitgesproken werd en de spelers vertrokken zijn, of de helden, na een woest gevecht, gesneuveld liggen om nooit meer op te staan. Nu wippen de muizen uit hun hol, kijken benieuwd, wantrouwig rond naar die reuzen in honderdjarige slaap verzonken. Maar op een teken van de aanvoerder, zijn ze aanstonds druk in de weer, **snuisteren** in alle hoeken, lopen van hier naar ginder, **vezelen** malkander gewichtige geheimen in 't oor. Er zijn er die bevelen uitdelen, anderen doen alsof ze 't beter wisten, en houden zich buiten greep. Na een tijd echter is alle schroom verdwenen, — het muizengoedje neemt gans de ruimte van het toneel in — en nu lijkt het waarachtig een intermezzo dat ze in de pauze, tussen de bedrijven van het drama der drogers, hier voor een onzichtbaar publiek komen opvoeren. Bij de muizen gelijk bij de mensen, handelt het stuk over de 'struggle for life' (zinnelijke driften, wellustige hartstochten en liefdebetrekkingen spelen vooralsnog een ondergeschikte rol) — elk tracht er naar, zo goed mogelijk zijn daden in overeenstemming met de aard van zijn karakter te brengen, elk volgens rang en staat: terwijl de nederigen, de schuchteren, de deemoedigen, de mannen van niemendal, het kleinvolk, zich met een gewone **suikerijboon** tevreden stellen moet, sleuren en slaven om voorraad in het hol te slepen, bezig met hun kroost — zitten de voornamen, de rijken, de oversten en vette renteniers, te snoepen aan kruimeltjes brood, leggen eigenmachtig beslag op een **hespenvelletje**, alsof het dáár opzettelijk voor hen ware neergelegd; **schuitige** kerels, waaghalzen van de ergste soort, erkennen wet noch gezag, luisteren niet naar goede raad of gezond verstand, — klimmen de wanden op, klampen zich aan riemen vast, en wippen in de donkere holte van een etenszak binnen, waar ze, evenals echte dieven en rovers, de onaangeroerde boterhammen van mensen te keer gaan ...

Het toneelspel neemt zijn gewoon verloop; nadat ieder zijn bekomste heeft en de **nooddruft** voldaan is, begint de leute en de **zottemarterije**, het buitelen en dansen, **kachaaien** en **ginnegabben**, piokken, **takelen**, **tjokken**, **tinsen en titsen**, **trijkelen**, **kullebukken**, **hossebrokken**, **zeerden**, **pierlen**, **kokeren** en **dertelen**, al overhoop, — alsof ze op eigen gebied, alleen meester waren en in de hele wereld niemand vrezen moesten. Geen enkel van die **zotgemutste** muizen die 't gevaar vermoedt welke hen boven 't hoofd hangt — die oog of oor heeft op 't geen in de donkere **verdiepen** van het dak, op de hanebalken verscholen zit — het gedrocht dat uit zijn verheven troon, heel dat kluchtspel van het brooddronken gespuis gadeslaat en afloert, om er op 't gepaste ogenblik tussen te springen, en aan 't spektakel van die **balleganters** een eind te maken. Gelijk het beeld van het Fatum, de 'Deus ex machina' die de ontknoping brengen zal, zit de uil daar onbeweeglijk als een afgod, staart met ogen gelijk theepotten, aandachtig op dat woelig wereldje daar beneden, waar elk zijn lusten viert, zijn belangen najaagt, zijn evennaaste een voetje tracht te lichten ... Op 't gegeven ogenblik, **zonder ruit noch muit**, ploft hij, evenals een vodde die valt, geruisloos op de grond, grijpt met de klauwen, slaat met de snavel, en **floddert** even geruisloos weer naar boven, met drie slachtoffers welke door 't noodlot waren aangeduid om te sneuvelen. In een oogpink — rrt! — zijn al de muizen verdwenen — het tussenspel is uit. Het toneel blijft ledig, wacht op het volgend bedrijf van het drama ... Maar de drogers liggen bewusteloos — van het treurspel der muizen hebben zij niets vernomen — hun lijf alleen is aanwezig, hun geest in afgelegen plaatsen en met ander dingen aan 't werk.

beluik	afgesloten ruimte
snuisteren	snuffelen
vezelen	fluisteren
suikerijboon	geroosterd stukje cichoreiwortel
hespenvelletje	stukje zwoerd met een restje ham aan, zwoerdje
schuitige	woeste, gemene, schurkachtige
nooddruft	behoefte aan eten
zottemarterije	gek gedoe, dwaze streken
kachaaien	onbeschoft lachen, proesten, grinniken
ginnegabben	giechelen, grinniken
takelen	plagen
tjokken	plagend duwen en stoten
tinsen en titsen	treiteren en trekken en knijpen
trijkelen	plagen, kwellen
kullebukken	op elkaar springen
hossebrokken	op en neer schudden, hotsen en botsen, hossebossen
zeerden	stoten, pijn doen
pierlen	pijnigen
kokeren	foppen
dertelen	dartelen, dartel spelen
zotgemutste	gek uitgelaten
verdiepen	verdiepingen, hogere gedeelten
balleganters	onstuimige kerels
zonder ruit noch muit	zonder het minste gedruis
floddert	fladdert

Fragment 4

De drogers werken gejaagd, **schoffelen** om gedaan. De bonen moeten nu niet alleen **doorruifeld** en gekeerd worden, maar de helft der lading afgeschept, en op de andere plaat gebracht; 't overige blijft in dunne laag opengestrooid om te drogen. Dit brengt dubbel werk mede, en zoveel langer in de stikhete damp van de droogzolder te staan.

Zij komen weerom **zoppenat** naar beneden, kleden zich aan, drinken een slok koude koffie, en wanneer de vuren in orde gebracht zijn, kan ieder aan de rust gaan — een echte **trok** nu: tot zeven uur van de morgen. Eens aan de derde **schoft**, is de nacht gekeerd — hij weegt niet meer zo grondeloos diep — men doorvoelt reeds het naken van de dag, en dat geeft altijd moed. Ge kunt zeggen wat ge wilt! de nacht is gemaakt om te slapen, en al doet ge 't ook jaren lang, gewend wordt ge 't nooit — dagwerk is maar half zo lastig.

— Bij nachte wordt een mens bovendien te veel geplaagd door nare gepeinzen die lijk spoken uit de donkerte opkomen, en die men niet verjagen kan, — bij dage heeft men daar nooit last van, meent Blomme.

— Dat snorken is vervelend. Wat heeft die vent in zijn lijf vandaag?

— Dat is geen snorken ... Blomme spreekt zijn mening niet uit — als hij de anderen ongerust maakt, kunnen ze er de rest van hun slaap bij inschieten — en wat is er ook aan gelegen als 't met Knorre eens niet in de haak was? Dat lijkt echter danig wel op de rochel van Filie Kanut toen hij op sterven lag; ... en dat heeft toen twee volle dagen geduurd.

— Hoe oud mag Knorre wel zijn? In de zeventig misschien? Die man heeft al wat **afgesjiekt**. Zijn beste tijd is ook voorbij ... 't Zal een klein verlies zijn: hij laat niemand in de miserie ... Wat doet zulk een **scheuvel** op de wereld? Alleman leeft geern, hoe slecht het ook gaat, trekt men om 't laatste koordeke . ..

De wind is verstild, maar nu gaat het snorken nog luider.

— Ei Knorre, gij beest! roept Hutsebolle in een **gramte**, gij **nondedomme**, peist ge dat er op de wereld niemand anders moet slapen dan gij allene? Kruip liever **entwaar** in een **zwijnskot**, bij uw **weerga**, in plaats van ons hier alzo **de milt af te zagen**!

Knorre roert geen vin en het snorken gaat door. Hutsebolle vloekt en **tempeest** nog wat, maar Blomme tracht hem te overhalen met wijsheid en liever in 't onvermijdelijke te berusten:

— We kunnen hem toch in zulk hondenweer niet buiten gooien, de sukkelaar.

— 't Is toch onverdraaglijk dat heel de nacht te moeten aanhoren, men zou er bij zot worden! Zolang de wind woelde, ging 't een gerucht in 't ander verloren, maar nu wordt het een **torment**.

Er is echter niets op te vinden, en met een nijdige ruk wendt Hutsebolle zich om, **duikt** het hoofd in de ellebogen om van het lastig gerucht verlost te zijn. Blomme ook **heeft er al een reden van gemaakt** en zit rechtop tegen de wand, met de ogen dichtgeknepen. Fliepo heeft geen woord gesproken, — dat snorken hindert hem niet, als hij maar de draad van zijn droom weer opvangen kon, om in 't wonderland te geraken en van die zwijnskop te proeven ...

Hutsebolle zit te zweten op de stikhete zolder onder de gloeiende pannen; hij loert door het kijkgat om zijn blauwgeschelpte duivin te zien afkomen die moet prijs vliegen, en elk ogenblik kan opdagen. 't Is dezelfde koortsachtige gejaagdheid, met 't verlangen en de verwachting van de duivenliefhebber, op dat beslissend moment waarvan het afhangt of hij in de prijzen is ... of niet. De lucht blinkt als een **tinnen pateel**, windstil. Het uurwerk in zijn zak tikt

om ter zeerst met 't kloppen van zijn hart. Zijn ogen doorzoeken heel de zuiderstreek, om maar een stippel te ontwaren in de blauwe ruimte. Het duurt! doch de spannende aandacht lost niet, — met al de krachten van zijn wezen wil Hutsebolle de verschijning oproepen. Heel zijn geluk hangt er van af! Elke stonde die verloopt mindert de kans ... Daar is het!!! Heel in de verte ... (zijn adem stokt) elke seconde kan nu de zekerheid brengen. Ze naderen ... Zij is het! met nog twee andere! In zwierige kringvlucht draaien de **reisduiven** tweemaal rond en **beten** op de **vorst** van 't schuurke. — Die **rosse** heeft dat in om wat te blijven zitten eer ze **op 't kot gaat** ... Elk ogenblik is nu van tel! Die **prije** trippelt rond, houdt de andere twee ook bezig. Hutsebolles ogen staren gelijk kanonballen ... als hij die **ruffe** maar binnentrekken kon ... Ze schijnt geen haast te hebben. God van de hemel hier zulke kostbare seconden zien verlopen! Wat is me dát nu? Daar komt de mosselman met zijn kar langs hier de baan op; 't ergst is van die **verdommelijke** ratel, waarmede hij **kot maakt** en de duiven zal **verschuwen**. Hij komt waarachtig langs hier. Vanwaar mag die nu uit de lucht vallen, een zondagmorgen? Die stommerik houdt nu nog stil daarbij, komt tegen 't hek en staat er met zijn ratel te draaien!!! 't Is opzettelijk **kwâwillewerk**, met **inzicht** gedaan om te tergen.'t Spel is verbrod; de duiven zullen de lucht invliegen en de kans is verkeken door de schuld van die loeder. Als ik hem de kop kon inslaan. Als ik hier een steen had om te smijten. (Roepen mag Hutsebolle niet, dan ware 't nog erger.) — O gij lelijke rotzak, ge zult het betalen! ...

Nu blijkt het echter dat die mosselman niemand anders is dan Knorre, die al maar door zijn ratel zwaait. Hutsebolle zit te schuimbekken van spijt en moet zijn gramschap verkroppen, kan, mag niet roeren, altijd uit vrees de duiven te zullen verjagen. Ze vliegen niet weg, maar ze komen niet binnen en de kostelijke tijd vergaat ... Hutsebolle kan zijn woede niet langer verkroppen: springt naar beneden, grijpt de kerel bij de keel — ze worstelen — hij slaat, slaat, tot de ander als een vod neerzakt ...

Middelerwijl zit Blomme nog wakker, te mijmeren. Hij wordt gekweld door onrust bij 't vermoeden dat Knorre misschien aan 't sterven is, en hij weet niet wat er hem in dit geval te doen staat. De twee anderen slapen, en hij voelt schrik om alleen de verantwoordelijkheid te dragen. Knorre is toch een christenmens, moet bijgestaan worden, mag niet sterven zonder priester (als dit gebeurt, zal Blomme er schuld aan hebben ...). Moet hij tussenkomen? Hutsebolle wekken? Hij is in strijd met zichzelf, weet niet wat te doen, blijft treuzelen, — en ondertussen gaat het akelig rochelen, dat opeens kan uit zijn, en dan is 't de dood! ... Blomme wordt eindelijk oprecht bang, en hij verwenst het om hier alleen aanwezig te zijn als Knorre moet sterven. Hij vreest dat de **scheuvel** op dat uiterste ogenblik iets gruwelijks uithalen zal om zich te wreken — hem kwaad overzenden? En niet zonder reden, want telkens de sukkelaar hier in de ast is komen schuilen, hebben de drogers hem geplaagd en op alle manieren geduiveld; aan die boerten heeft Blomme eigenlijk nooit geholpen, maar toch wel meegedaan om te lachen en te spotten als er hem een poets gebakken werd. Er is ook nog een andere reden waarom Blomme niet op zijn gemak is: Knorre moest het van Blomme nooit hebben, ze waren altijd **dwars in de zak** — **rake en spriet** — de een gesteld op zorgen en sparen, de ander op zwieren en zwetsen — de een vasthouder, de ander wegsmijter — en meer dan eens hadden ze 't aan de kap met hun opvatting over leven en bestaan. Knorre heeft Blomme dikwijls uitgelachen om zijn schraapzucht, om zijn dwaas beulen en wroeten om geld te verdienen ... Hij vreest elk ogenblik Knorre 't hoofd te zien oprechten om een uiterste **vermaledijding** uit te spreken ... Hij wil zichzelf geruststellen: misschien is het maar gewoon snorken, hij zal weeral **krimineel zat** geweest zijn? ...

Maar nu dringt zijn dubbelganger hem de waarheden op welke hij voor zichzelf wilde verdoezelen: Knorre is stellig aan 't **reeuwen**, — hij is oud en versleten, heeft door wind en regen gelopen, is moe gesukkeld, afgesloofd langs de baan, hier binnen **gedompeld**, neergevallen, en nu aan 't sterven ... Blomme weet daar niets tegen in te brengen, dát is met geen woorden weg te praten. Nu wordt het Blomme alsof hij zelf in die hoop lompen **gedoken** zit, en gereed om te sterven. Van ginder wordt hij toegesproken en dat op bijtende toon:

— Met u zal het ook eens voorbij zijn, vent! Gij ook zult hier eens alzo liggen, en dan is 't uit met opstaan 's morgens en slapen 's avonds, uit met werken en beulen ... Uw eind is zover niet meer af, — alleen nog kwestie van enkele jaren ... weken ... dagen? Denkt ge er aan dat ge misschien de **uitkomen** niet meer beleven zult? Waar zijt ge dan met uw jacht om op een koeiplekje te geraken? Ge zijt al **klets**, hoeveel tanden hebt ge nog in uw **kweer** ... Hoeveel van uw kennissen schieten er nog over van uw jaar? (Blomme vergelijkt inderdaad 't geen van zijn levensloop voorbij is, met 't geen hij nog verwachten mag.) — Voor u gelijk voor een ander, jongen, dat is het onvermijdelijke, en dan is alles uit: een schop eerde, en **punctum**! Weet ge welk verschil er is tussen een mens en een boom? Als een mens sterft, stoppen ze hem in de grond, en als een boom sterft, halen ze hem er uit! ha! ha!

Rechtop tegen de wand ziet Blomme zijn eigen mager **postuur**, met zwart in de diepe oogholten, gelijk een doodskop, en hoekige schouders gelijk als van een geraamte. Het besef van 't geen hem te wachten staat, schrikt hem op — het is een gruwelijke zekerheid, waar hij niet van uit kan. Zijn dubbelganger treitert voort:

— Aan twintig, aan dertig jaar schijnt het leven een eeuwigheid, aan veertig is 't nog de volle kracht, aan vijftig begint men na te denken, met 't gevoel over de helft te zijn en 't eind **inkort** ... Doch aan vijf en zestig, kan 't alle dagen uit zijn ... een **fleurus**, een **koude** en 't is gedaan. In mijn **jongde** beschouwde ik oude mensen als zijnde van een bijzonder soort: alsof ze altijd oud geweest waren, en de jonge altijd jong zouden blijven. (Dit moet hij beamen, inderdaad: nu nog kan hij niet wennen aan de gedachte om bij de ouden gerekend te worden.) Wanneer een oud mens stierf, was dit heel eenvoudig: iets dat uit de weg valt, plaats voor een ander — iets waarmede de jonge mensen niets te maken hebben. Zolang men zich jong en gezond voelt, maakt het geen indruk, men denkt alleen aan het leven, — en dat komt zo stilletjesaan ... 'oud zijn is niets, maar oud worden is veel': (Blomme herinnert zich die spreuk van zijn vader, waarvan hij toen de **dracht** en de zin niet begreep, maar nu schrikt hij bij de ontdekking: dat hij zelf zo oud is als vader toen hij dit zegde.)

— En hoelang heeft hij nog geleefd, nadat hij die spreuk had gedaan? vraagt Knorre opeens. Blomme vindt het ongepast daarop te antwoorden, hij geeft zich verloren, staat voor het onvermijdelijk noodlot: hier aangekomen, kan niemand achteruit of terugkeren, koning of bedelaar, het is met geen geld te kopen — allen worden in dezelfde stroom medegesleurd, en van voor honderd jaar is niemand meer over ... Blomme overschouwt zijn hele bestaan — het ligt daar vóór hem bloot als een watervlak — altijd heeft hij het geluk achternagezeten, blindelings, onbewust, uit innerlijke aandrang, zonder het alevel ooit te kunnen grijpen ...

— Ik wel, **meumelt** Knorre, maar ik heb het altijd gegrepen waar het te grijpen was; gij niet.

Blomme is verplicht die waarheid te beamen: gelijk een peerd in een **ketsekar** heeft hij zijn **streng** getrokken, en anderen opgejaagd te doen zoals hij. Zijn vrouw, die **slore** — altijd heeft zij naast hem geslaafd — nu eerst ziet hij in dat ze samen gekoppeld door 't leven zijn gegaan, met elkander vergroeid zijn, dat hij van haar houdt zonder het ooit geweten te hebben,

zonder dat ze malkaar ooit een schoon woord konden geven ... De kinderen, die zijn uitgevlogen, zien naar de oude niet meer om, hebben al genoeg met hun eigen last, — en wat kunnen ze voor hem doen? Hij wil zich niet voorstellen dat het eens uit zal zijn, het werk voortgaan zonder hem — die schoon geregelde volgorde van: elke morgen opstaan, elke avond weer slapen — dat een ander zijn plaats moet innemen, zijn kleren zal aantrekken en werken gelijk hij gedaan heeft ... dat het huis, de bomen, dat de seizoenen, dat alles er blijven zal en voort zijn loop nemen, wanneer hij er niet meer is ... het eeuwig weerkerend verlangen naar de uitkomen met de lust om dezelfde bezigheid te hervatten ... Hij overschouwt de onmetelijk open ruimte waar 't verleden en de toekomst in elkander lopen.'t Geen in de tegenwoordigheid bestaat is een stippel tussen die twee uiteinden, hier samengevat in de omsloten ruimte van de ast.

— Als we er niet meer zijn, zullen anderen deze vuren stoken, **bonen** keren, gelijk het gedaan werd door degenen die voor ons gekomen zijn ...

Het staat in Blommes verbeelding als het wentelen van een reusachtig wiel, waarvan de spaken beurtelings aan de kim naar boven draaien en weer ondergaan ...

Daarmede komt hem als bij openbaring de zin van het leven duidelijk voor: alles wat hem zo belangrijk en noodzakelijk scheen, heeft nu zijn waarde verloren, — al die jaren heeft hij gewerkt en gebeuld in een jacht naar iets dat niet bestaat; onder het werken is er altijd die droom geweest, dat verlangen om ergens te komen, en nu blijkt het dat die droom zelf — en niet de verwezenlijking er van — het geluk van zijn bestaan heeft uitgemaakt, — het nagejaagde bezitten is niet het geluk, maar wel het bedromen, dáárin heeft hij al zijn voldoening gevonden, — het is zijn sterkte geweest om vol te houden ...

schoffelen	werken haastig en (eventueel) slordig
doorruifeld	door elkaar gehaald (met de ruifel of graanschop)
zoppenat	druipnat
trok	goede tuk, flinke poos
schoft	(een werkdag, hier: werknacht, is verdeeld in vier perioden waarop telkens een schafttijd volgt), na de derde werkperiode
afgesjiekt	doorstaan, (ook wel:) veel kilometers afgelegd
scheuvel	gemene zwerver
gramte	kwaadheid
nondedomme	(bastaardvloek), verdomd
entwaar	ergens
zwijnskot	varkenshok
weerga	gelijken, soortgenoten
de milt af te zagen	uitermate te vervelen (met een knarsend geluid als van een zaag)
tempeest	raast
tornment	erge kwelling
duikt	bergt
heeft er al een reden van gemaakt	heeft er zich mee verzoend
tinnen pateel	platte schotel
om ter zeerst	om het snelst
reisduiven	postduiven (die, in Frankrijk losgelaten, in wedstrijd om het snelst huis toe vliegen)
beten	strijken neer
vorst	nok
rosse	feeks, koppige vrouw
op ‘t kot gaat	de til binnen loopt (waar haar wedstrijdring kan afgenomen en in een controleklok gestopt)

prije	(prij), feeks
ruffe	gemene vrouw, slet, teef
verdommelijke	vervloekte
kot maakt	groot lawaai maakt
verschuwen	doen schrikken, verjagen
kwâwillewerk	een daad die van slechte wil, van kwaadwilligheid getuigt
inzicht	(met de bedoeling), opzettelijk
middelerwijl	ondertussen
scheuvel	gemene zwerver, schurk
dwars in de zak	dwarsdrijvend
rake en spriet	(rake: hark; spriet: hooivork; met de 'hark' haalt men bij, met de 'vork' stoot men van zich af) van verschillende opvatting, spaarder tegenover verkwister
vermaledijding	vervloeking
krimineel zat	in ergelijke mate dronken, stomdronken
reeuwen	rochelend ademen, reutelen
gedompeld	gesukkeld
gedoken	verborgen
uitkomen	voorseizoen, begin van de lente
klets	kaal
kweer	gebit (maaltanden van dieren), bakkes
punctum	afgelopen
postuur	gestalte
inkort	het einde nadert
fleurus	pleuritis, borstvliesontsteking
koude	verkoudheid
jongde	jeugd
dracht	draagwijdte
alevel	echter
meumelt	mompelt stilletjes
ketsekar	kar met paard of ezel van de molenaarsknecht, ook van een bode of voerman
streng	zijn deel van het werk gedaan, hard gezwoegd
slore	sloof
bonen	stukjes van de cichoreiwortel

Fragment 5

Er is iets veranderd in de ast: de ruimte is wijd geworden als het schip der kerk; uit de **dakstoel zimpert** een dove klaarte neer, met dezelfde plechtige stilte der eeuwigheid — als ware er een uurwerk afgelopen, en de slinger stilgevallen ... Blomme staat verdoold in een onbekend land, in 't blinde te tasten, gelijk iemand die aan 't waden is, en alle stappen met de benen in 't moeras verzinkt — zijn gedachten missen vaste bodem en 't een mengelt in 't ander — 't gedroomde staat hem al zo levendig voor als de werkelijkheid, maar **doorsprieteld** met onwaarschijnlijkheden: een verwarring van bekende en onbekende wezens die opduiken en weer verdwijnen — mensen die hij sedert lang dood weet, hebben aan de handeling deelgenomen — Dule is er heel de tijd verschenen onder de gedaante van een vreemd wijf! Ook de plaats waar 't gebeurd is, blijkt een samenstel van bekend met onbekend, gedurig afwisselend, zonder vaste stand — maar zo duidelijk alsof hij de streek waarlijk had bezocht ... Van lieverlede moet hij bekomen, de draad ontwarren, de werkelijkheid van de droom afscheiden. ...Het is echter geen gewoon dromen geweest. Blomme is overtuigd dat er kwaad mede bemoeid is, dat hij behekst werd, **van de mare bereden**; op zijn geheel komt die nacht hem voor als een spanne tijds waarvan 't begin en het eind in 't duister verdoezeld liggen. — waar hij **lijdelijk** en zonder verweer, gesold en gesleurd is geweest, door iemand die zich, vooraleer te vertrekken, heeft willen wreken ... Eén ding staat echter duidelijk in Blomrnes gedachte overeind, in klaarblijkende zekerheid: Knorre is dood! ... En in zijn uitgang heeft de **scheuvel** hem dit gelapt, omdat hij Blomme niet uitstaan kon! Er loopt hem een koude rilling over 't lijf, daar ziet hij het visioen van zijn eigen afsterven, en zijn oordeel! Het doet hem aan als een verwittiging — hij ziet er de waarheid van in, moet het bekennen: Wát heeft hij gedaan voor zijn ziel? waarnaar heeft hij hier op de wereld **gehankerd** en getracht, en tot wát moest het dienen? Zijn kostbare tijd — zijn jeugd, heeft hij in zonde en baldadigheid, de rest met **awierig** wroeten **ten ondomme verkereld**. Knorre heeft het hem aangedaan uit wraak, met kwaad inzicht; doch het is een **vermaan**, een waarschuwing van God; hij heeft immers de hel vóór zijn voeten open gezien, (wat stond hem anders te wachten na dit oordeel, waar hij de billijkheid van bekennen moet?) Hij heeft de **gruw** nog in 't lijf; hij is als iemand die geblinddoekt uit een **hagedochte** van de onderwereld terugkeert, de werkelijkheid van het eeuwige ondergaan heeft, maar niet vertellen kan, 't geen hem zijn levensdagen zal bijblijven en onder de indruk houden.

Hutsebolle is uit zijn razende gramschap wakker geschoten, met de schrik in 't lijf om de doodslag die hij begaan heeft; — zit te werken om klaarheid in de gedachten te krijgen. — Knorre is in elk geval dood, dáár valt niet aan te verdoezelen, — maar hoe is het gebeurd? Hutsebolle ondergaat de angst, de wroeging en de schrik gelijk iemand die in werkelijkheid een misdaad heeft bedreven: Knorre met eigen handen vermoord. De stilte slaat hem; daar het rochelen heeft opgehouden, moet Knorre wel wezenlijk dood zijn. Al 't andere is dromen geweest, — maar nu is Hutsebolle stellig overtuigd dat Knorre hem met de mare bereden heeft, dat die sloeber het hen hier is komen lappen om de drogers de duivel aan te doen. Zou die kerel met kwaad omgaan? Of is het de aanwezigheid van de dood die er 't leven zo heeft doorschud en uit zijn haken geslagen? Hij verwart nog altijd de verbeelding met de werkelijkheid, — tevreden dat de nacht voorbij is, met de hoop dat de dag alles opklaren zal. Hij voelt zich niet **in zijn lood**, weet niet wat hem overkomen is of te wachten staat, — 't lijkt wel dat hij onbewust iets misdaan heeft — en dat peuteren en **fineren** over leven en dood is niet goed — best is alles laten gaan en aan niets denken.

Fliepo is op zee geweest, een storm meegemaakt op een schip, heeft moeten aan land zwemmen, achtervolgd door Knorres lijk dat op de baren rondzwalpte en dreigende gebaren miek ... Bij 't ontwaken blikt Fliepo angstig rond, als om iets te zoeken. Met één slag bekomt hij de zekerheid van 't geen hij vreesde: Knorre snorkt niet meer — de dood is in de ast geweest! Hij slaat een kruis en blijft ingekrompen, scheef uitstaren in de richting waar de donkere **fakel** nog altijd **onverroerd** liggen blijft. Fliepo is bang gelijk een kind bang zijn kan: hij durft niet wegvluchten uit vrees voor de anderen, maar als hij met dat lijk alleen was, zou hij het niet uithouden. Fliepo heeft het ten ander zien aankomen, voorvoeld, doch nu moet hij zwijgen, doen alsof hij van niets weet, anders wordt het hem aangewreven dat Knorre door zijn schuld zonder pastoor of koster de laatste asem heeft uitgeblazen en zonder berechten naar de eeuwigheid is! Het praamt hem als een wroeging op het geweten.

Alle drie de drogers houden zich koes, de doodangst is in hun lijf gevaren — op hun eentje zit ieder van hen af te wachten tot de ander eerst loskomen zal; geen van allen die uitkijken durft in de richting waar Knorre ligt, — elk is met de eigen gedachten bezig, aan 't beleggen hoe ze zich zullen voordoen bij de ontdekking van 't geen gebeurd is; — alle drie om 't even hebben ze iets te verduiken; elk is op zijn manier aangedaan, doch geen zal willen bekennen wat hij ondervonden heeft, en nog minder toegeven van ooit bang te zijn geweest! Nu het afgelopen is — hier in de onmiddellijke nabijheid van 't voorgevallene zelfs, lijkt het al te gek om daar bij klaren dage mede uit te pakken (in werkelijkheid beschouwd, is al het wonderbare er af — het buitengewone heeft geen zin meer) — voor zichzelf durft geen aanveerden onder de indruk geweest te zijn. Toch komt het hen voor alsof ze die nacht in een andere wereld hebben geleefd, en daardoor een nieuw inzicht over de werkelijkheid van het hiernamaals kregen. Nu staan ze echter voor de nuchtere vraag: waar het vasthoudt, of in hoever het overlijden van Knorre daarmede **bemoeid is**? of de aanwezigheid der dood alleen het gedaan heeft? Alle drie **om ter meest** verlangen ze naar het opkomen van de dag, die hen uit de verbijstering der zinnen moet verlossen; en het **verhemt** hun gemoed als de klaarte door de spleten aan 't grauwen gaat. En nog wachten ze ...

dakstoel	kapgebint
zimpert	sijpelt, zijgt, daalt
doorsprieteld	doorschoten, vermengd
van de mare bereden	gekweld door een angstdroom (die met toverij te maken heeft)
lijdelijk	lijdzaam, passief
scheuvel	schurk
gehankerd	gehaakt, heftig verlangd
awierig	begerig
ten ondomme	nutteloos, zinloos
verkereld	verknoeid
vermaan	vermaning
gruw	gruwel, afgrijzen
hagedochte	spelonk, krocht
in zijn lood	niet in zijn schik
fineren	piekeren, er het fijne willen van weten
fakel	bundel lompen
onverroerd	onbewogen
bemoeid is	te maken heeft
om ter meest	om het meest
verhemt	verlicht, beurt ... op